

Documents

Publicarem en aquesta secció còpies de documents dels nostres arxius que facin referència a la història dels llibres i biblioteques catalans. Avui la inaugurarem amb una interessant contribució de dos benemèrits investigadors valencians. El material inèdit dels nostres arxius, sobretot en contractes de copistes o impressors i inventaris de llibres, és molt abundant i urgeix treure'l a llum.

TESTAMENT D'EN JOÀN CALVO, VICARI DE L'ESGLÉSIA DEL LLOC DE BORDÓ, CONTRIBUCIÓ DE CANTAVELLA (ARA PARTIT JUDICIAL DE CASTELLÓ-TEROL).*

Olocau, 30 gener 1437

1. «Item leix a mossen Miquel Pertusa prevere habitant en Bordon hun libre de paper ab cubertes de taules appellat libre dels angels lo qual comence : «al molt honorable» e feneix : «Jhesucrist per la sua clemencia».

2. Item mes li leix hun diurnal roma on ha hun gentil psaltiri bo per a la sua bellea; comence en lo compter aqui scrit e feneix : «domus dei porta celj oracio ut supra» pero si lo dit en Pertusa morie abans de mi, que aquests dos llibres sien e tornen Domingo Donon fill de Domingo Donon de Tronchon.

3. Item leix als fills de Pero Exemeneg de Tronchon specialment si algu sera prevere, hun diurnal petit scrit en pergami qui comence en son comter e fenex : «sanctorum consequi mereantur desideria, per.» Et hun Boeci de consolacio en lati inperfet scrit en paper.

4. Item leix mes al dit Domingo Donon lo Boeci de consolacio inperfet scrit en paper qui comença : «Per ço com lo libre de boeci» e feneix : «com que ha l'altra no poria do».

5. Item leix a la sglesia major de Olocau hun missal scrit en paper cubert de vermell ab hun accent lo qual comence : «Regles generals de accentu Omnis diccio» e feneix : «filius dei qui hunc mundum venisti» e segueix se speculum ecclesie ab daltres

* En una altra clàusula del testament es disposa que siguin venuts tots los altres llibres meus. Hem afegit unes notes d'identificació dels textos catalans. (N. de la R.)

1. De Francesc Eximeniç (Cf. MASSÓ TORRENTS, *Anuari I. E. C.*, III, 617).

4. Segurament la traducció de F. Pere Saplana i Fr. Antoni Ginebreda (editada per B. MUNTANER, Barcelona, 1873, formant part de la *Biblioteca Catalana* de D. Marià Aguiló).

obretes tot en hun volum, lo qual tingue lo sagrista de la dita sglesia a servi de aquella e de la capella del castell del dit loch quan hi celebren missa.

6. Item leix a madona Gracia Perez Bosom de sa vida hun libre de paper ab cubertes blanquaches engrutades appellat la vida dels sans pares qui comence en son comter aqui scrit e feneix ab lo apocalipsi e d altres obres, et apres obte seu torn et sie de la dita libreria.

7. Item leix a Leonor Falcon filla de Pero Falcon de sa vida hun libre de paper ab cubertes vermelles appellat vita cristi alias Bonaventura quj comence: «Entre totes les altres coses» e feneix per: «infinita secula seculorum amen ffinito libro» etc. et apres obte seu que torn e sia de la dita libreria.

8. Item leix a mossen Domingo Galindo prevere qui va ab lo bisbe de Tortosa hun libre de paper appellat summa collacionum qui comence: «Incipiunt rubrice prime partis» e feneix: «gracia jllumnante studeat adjnvenjre explicit» etc.

9. Item leix a mossen Jayme Meyans prevere habitant en Olocau hun libre de paper appellat vita cristi de Bonaventura lo qual comence: «suo antiqujtatis amico domino» e feneix: «explicit liber quintus», si l volra et sino que sie de la libreria. Et mes los querns de les hores de tot l any scrits en paper.

10. Item leix a mossen Johan Cucho prevere habitant en Bordo hun libret de paper la huna cuberta vert laltra vermella appellat magister hugonis de sacramentis qui comence: «septem capitula» ab daltres obretes e feneix: «laudamus in secula seculorum amen».

11. Item leix a mossen Johan de Capdevila prevere e als altres preveres deservints e habitants en Lucho hun libre de paper appellat Omelies de sent gregori en romanç qui comence: «Scire debemus fratres carissimi» e feneix: «ver deu e ver hom in secula seculorum amen» e segueixen se los exemplis de la verge maria.

12. Item mes li leix hun libre de paper ab cubertes vermelles appellat sinodale qui comence: «Cum juxta sacrorum canonum» e feneix: «Alie circumstancie suposite et quia.»

13. Item mes li leix hun libre de paper ab cubertes blanques de vocables appellat Johan de coxo qui comence: «Autor avis» e feneix: «ytenti yxien».

14. Item mes li leix hun libre de paper ab cubertes blanques e vermelles appellat moralitas et summa confessorum qui comence: «Advocatrix humani generis» e feneix: «Explicit summa confessorum» los quals dits llibres en absencia dels dit preveres romanguen en custodia del sagrista de la dita esglesia de Lucho.

7. De les *Meditationes Vitae Christi* de Sant Bonaventura, hi ha una edició catalana incunable, estampada a Montserrat (HAEBLER, *Bibliografia*, 70), dedicada a D.ª Leonor de Vilarig. L'afirmació del traductor, en el pròleg, de què aquesta obra *fins aci en nostra cathalana lengua no es estada transladada*, no és exacte. Bastaria a demostrar-ho la menció d'aquest inventari, però encara tenim altres indicacions de l'existència de diverses versions de la *Vita Christi* anteriors a la de l'anònim monjo de Montserrat. L'inventari dels llibres de la reina Maria d'Aragó (fet en 1458) en cita una amb el n.º 66. A l'Escorial hi ha també un ms. (G. 25), i a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, procedent de Sant Cugat, on ingressà en 1409, n'hi ha un altre (ms. 78 del fons de Sant Cugat).

8. El bisbe de Tortosa aquí citat és N'Ot de Moncada.

11. Una altra traducció catalana de les *Homilies* de Sant Gregori es troba citada en l'inventari dels llibres de la reina Maria d'Aragó, n.º 9.

15. Item leix al molt honorable maestre Johan de la Tonda canonge de la seu de Saragoça hun libre de paper quinternat de pergami ab cubertes verts appellat libre de anima qui comence : «Qum anima rationalis» e feneix : «recolere et deum amare».

16. Item a Peret Aymerich fill de Pere Aymerich vehi de Olocau unes parts e regles scrites en pergami.

17. Item mes li leix hun doctrial bo scrit en pergami usque ... preposui ab cubertes blanques dels quals libres se servesque si apendra gramatica e si no que tornen a la dita libreria. Et axi mateix quan sen sie servit en lo studi que tornen a la dita libreria.

18. Item leix a Johan Assensio vehi de Bordo de sa vida hun libre de paper gros en lo qual es lo comter, apres la flor del saltiri en romanç, apres les contemplacions desent bernat sobre les hores, apres hun tractat com se deu regir la regina ab algunes altres obretes, apres lo psaltiri en lati, et apres obte seu que torn a la libreria.

19. Item leix huns vesprals nous scrits en pergami e unes beceroles modernes de Mallorqua scrites en pergami que comencen : «Com tots los fels cristians» a la esglesia de Lucho per a fadrins apendre. Et altres consemblants beceroles e huns vesprals vells a la esglesia de Bordon per a fadrins apendre.

20. Item leix a servi de la dita esglesia de Bordon e preveres residens en aquella hun psaltiri corregit scrit en pergami ab lo comu cubert de posts qui comence : «In festivitate evangelistarum» e feneix : «sume deus».

(A. N. Morella, Protocol de Jaume Perpinyà, procedent de Cinctorres).

MANUEL BETÍ, prev. de Morella

UN MISSAL DE GIRONA ESTAMPAT PER EN JOÀN ROSENBACH (1492?). — Devem a l'il·lustre canonge de Valencia, Dr. J. Sanchis Sivera, corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans, la comunicació i transcripció del següent document, per ell trobat en l'Arxiu General del Regne de Valencia. És una covinença feta entre el mercader valencià Jaume Marga i el mestre estampador Joàn Rosenbach, per a imprimir un missal de Girona. El document porta la data de 18 de maig de 1492, i d'ell se'n dedueix que En Rosenbach tenia domicili a Barcelona en maig de 1492 (cf. Serrano, *Diccionario impresores de Valencia*, 509). No sabem que s'hagi conservat cap exemplar d'aquell missal gironí, si és que arribà imprimir-se; sigui com sigui, constitueix aquesta noticia un altre número que afegir a la nombrosa serie de les obres litúrgiques estampades per Rosenbach; fins ara se'n citen les següents:

Valencia, 1492. *Breviarium Bayonense*. (HAEBLER, 76.)

Valencia, 1492. *Breviarium Ovetense*. (Id., 86.)

Barcelona, 1492. *Missale Gerundense*.

Barcelona, 1496. *Missale Vicense*. (SANPERE, *Introducción*, 247.)

Tarragona, 1499. *Missale Tarraconense*. (HAEBLER, 448.)

Tarragona, 1498-1500. *Breviarium Tarraconense*. (HAEBLER, 88; ARCO, *La Imprenta en Tarragona*, 105.)

Perpinyà, 1500. *Breviarium Elnense*. (HAEBLER, 83.)

Barcelona, 1508 o 1509. *Ordinarium Vicense*. (AGUILÓ, 94.)

Barcelona, 1509. *Missale parvum*. (SERRANO, *Diccionario*, 512.)

Perpinyà, 1511. *Missale Elnense*. (COMET, *L'imprimerie à Perpignan*, 28.)

Perpinyà, 1516. *Officium b. v. Mariae sec. usum Elnensis dioecesis*. (COMET, 31.)

Barcelona, 1524. *Missale Dertusense*. (MARCH, *Un Missal notable a Tortosa; Estudis Universitaris Catalans*, IV, 257.)

Barcelona, 1527. *Processionarium*. (*Bibliofilia*, I, 358.)

Barcelona, 1530. *Ordinarium Tarraconense*. (AGUILÓ, *Catálogo de obras en lengua catalana*, 145.)

«DIE JOVIS XVIII MADIJ ANNO A NATIVITATE DNJ. MCCCC IXXXXIJ.

In Xpti nomine amen. Noverint universi quod super negotiatione infrascripta inter magistrum Johannem Rosbade magistrum librorum dimprema commorantem Barchinone ex una et honorabilem Jacobum Marga mercatorem civem Valentie partibus ex alia fuerunt inhita conventa et concordata capitula tenoris et continentie subsequentis:

Capitols fets e fermats entre mestre Johan Rosbach de una part e en Jacme Marga de la part altra los quals son los següents

Primerament es convengut e concordat entre les dites parts que essent lo dit mestre Johan en Barcelona hun home elegidor per lo dit en Jacme Marga hira a Gerona ab lo dit mestre Johan e essent en Gerona mirara la concordia que lo dit mestre Johan fara ab alguns de Gerona per fer doscents hi setze misals ço es ccx. de paper e sis de pergami. E si a aquell li semblava que lo dit en Jaume Marga hi prengua part, en tal cas lo dit en Jaume Marga sia tengut de fer les coses següents, ço es quel home qui per ell sera elegit sia tengut donar al dit mestre Johan huna bala de paper e vint e cinch dotzenes de pergamins, e estampades aquelles, lo dit mestre Johan sia tengut liurarli aquelles e lo home sia tengut liurarli altre tant paper e pergamins fins a tant los dits missals seran fets e si mes ne fara dels dits ccxvj. sien per semblant en la companyia e per mitat.

Item es convengut e concordat entre les dites parts que lo dit mestre Johan sia tengut de posarhi les premses e les letreries per obs de fer los dits libres. E mes sia tengut de haver los homens qui lavoraran e obraran aquelles e dar diligencia de haver aquells.

Item mes es convengut e concordat entre les dites parts que lo dit en Jaume Marga sia tengut pagar soldades, despeses, messio e altres despeses que seran mester pera obs de fer los dits missals com sols lo dit mestre Johan haia de possar lo treball e regiment en la present negociacio.

Item mes es convengut e concordat entre les dites parts que si lo dit mestre Johan volra fer altres libres durant la dita negociacio dels missals, quen puixa fer e tot se haia de partir per mitat lo guany que y sera.

Item mes es convengut e concordat entre les dites parts que del guany que en la dita negociacio se fara, se haia de partir per mitat, levades totes les despesses que seran fetes per obs de fer los dits libres dels primers diners que cobraran dels dits libres.

Item mes es convengut e concordat entres les dites parts que apres que los dits missals seran fets, si lo dit en Jaume Marga volra fer companyia ab lo dit mestre Johan, queu puixa fer per temps de hun any o dos, durant lo dit temps lo dit en Jaume Marga sia tengut possar totes les coses necessaries per a obs de fer los dits libres e pagar messio e soldades segons dessus es dit, e lo dit mestre Johan per lo semblant posar les premses e letreries e lo treball segons dessus es dit, e lo guany que Deus hi donara, levades totes les despeses segons en l'altra negociacio, se haia de partir per mitat o segons en la negociacio dessus dita es concordat.

Item mes es convengut e concordat entre les dites parts que qualsevol quantitat que lo dit mestre Johan haia de donar o fer donar a micer Nicolau Balbi, que lo dit en Jaume

Marga no sia tengut participar hi en aquella, com vinga a carrech del dit mestre Johan.

Item es convengut e concordat que lo dit mestre Johan promet e jura a nostre senyor Deu e als seus quatre evangelis. de aquell de la sua man drete corporalment toquats, de haver se be e lealment en dita negociacio e dara bon compte e raho al dit en Jaume Marga o a qui per ell sera tota hora que sera request.

E axi yo dit mestre Johan Rosbach de una part e yo dit en Jaume marga de la altra part, de grat e de certa sciencia loant, aprovant, ratificant e confermant totes les coses desus dites e cascuna de aquelles, segons que dit es, e narrades son e a cascun toquen, e prometeren de be e fermament atendre e complir aquelles e contra no venir per alguna via manera o raho. E la part que contravendra sia encorreguda en pena de doscents ducats dor e de pes donadors e pagadors per la part contrafahent a la part obedient per dan e interes de aquella, lo present contracte tostemps restant en sa força e valor. E volgueren que pogues esser feta execucio contra ells e bens seus en qualsevol parts e lochs hon atrobats fossen per qualsevol jutjes al for e jurisdicció dels quals se sotsmeteren, e renunciaren a son propi for e per pacte special renunciaren a tota appellacio e recors justa frivola e injusta &c. E prometeren se pagar totes les messions &c. de les quals &c. E renunciaren &c. E per atendre e complir les dites coses obligaren la una part a l'altra &c. tots sos bens &c. Ffetes foren les dites coses en la ciutat de Valencia &c.

Testimonis foren presents a les dites coses apellats en Pere de Muntesa velluter e en Pere de Villaverde render de Valencia.»

(Arx. Gral. Valencia, Protocol de Jaume Salvador.)